

Rapport från naturguidning vid Kolardammarna med RSMH den 8 juni 2022

Martina Kiibus

Den här guidningen skulle vi egentligen haft den 10 maj, men den sköts upp till den 8 juni pga många sena avhopp. Nu blev det en fin och solig, om än lite blåsig eftermiddag. Fem personer deltog. En deltagare satt i permobil så vi fick anpassa sträckan så att vi skulle röra oss på jämnt underlag, men backar fungerade bra.

Temat för dagen var blommor och vattenrening. Det är så mycket som blommor nu så det var en hel del att titta på, lukta på och smaka på. Rikedomen på blommor blev vår ingång till att prata om vikten av biologisk mångfald.

Vid reservatsentrén berättade jag om Alby naturreservat och den fina aspdungen. Visade hur man kan känna igen aspar och varför asplöven darrar (pga dess platta långa bladskåft). På andra sidan vägen på en liten kulle stod fyra ståtliga dovhjortar och tittade på oss.

Här såg vi också dagens första blomma, nämligen midsommarblomster, som verkligen var i full blom nu. Så fin och iögonenfallande med sin intensivt lila färg. Visade hur den liksom många andra av de blommor vi såg under dagen har en kontrastfärg i mitten av blomman (midsommarblomster är vit i mitten) med mörkare streck som leder in mot mitten. Som vägvisare för de pollinerande insekterna.

Andra blommor vi tog upp under vår vandring var:

Löktrav – en korsblommig vit blomma, vars blad smakar och doftar milt av lök. Jättegod att ha i t ex färskost.

Humbleblomster – vars blomma liksom slokar och som därför också fått namnet Mormors nattmössa.

Bergslok – ett jättefint gräs där alla ax hänger på ena sidan av stjälken.

Gökärt – en ärtväxt med rosa blommor, som smakar som sockerärt.

Vårbrodd – ett guldglänsande gräs vars stjälk smakar som gräddkola.

Blodrot – en liten gul blomma (tillhör familjen rosväxter) som har fyra kronblad och vars rot är rödaktig. Enligt den gamla signaturläran om att lika botar lika så användes den mot blödningar. Den har sammandragande ämnen så helt fel kanske det inte var.

Styvmorsviol – det växte gott om dem på hällarna. Liksom midsommarblomster så fungerar de lila kronbladen som lockbete för att locka pollinatörerna som sedan leds av de mörka strecken till den gula mitten i blomman. Och där, när pollinerarna sticker ner sin sugsnabel i jakt på nektar så fastnar det lite pollen som sedan lossar i nästa styvmorsviol. På så sätt pollineras styvmorsviolen.

Bergsyra – en skir röd blomma som också växer på hällarna. Bladen smakar gott syrligt och har samma syra som harsyra och rabarber (oxalsyra).

Kärleksört – en fetbladsväxt som också växer på hällarna. Bladen smakar saftigt och innehåller en del c-vitaminer och aminosyror.

Teveronika – små klarblåa blommor som också har streck som leder in mot den vita mitten. Kallas också för mormors glasögon eller mans trohet (den har två ståndare = hanorgan som pekar åt varsitt håll...).

Smörblomma – med intensivt gula blommor. Smörblommor är giftiga för betesdjuren och kan på så sätt undgå att bli uppätta.

Kabbeleka – en släkting till smörblomma som växer i strandkanten med frodiga glansiga gula blommor. Fröna har som en liten flytväst så att de kan spridas med vattnet till en ny strand.

Stinknäva – vars blad stinker eller i alla fall luktar gammal stekpanna. Men blommorna är små rosa söta blommor.

Kirskål – tittade på bladen som är rätt karaktäristiska, där småbladen sitter tre och tre. Den kan användas som spenat i gratänger, omeletter eller pajer. Den kallas också skvallerkål eftersom den sprids som skvaller och är lika svår att utrota.

När det gäller vattenreningen så gick vi längs Kolardammarna från inlopp till utlopp och så berättade jag om reningsprocessen i de olika stegen. Vid inloppet visade jag rensvallret och oljeavskiljningen. Fortsatte till sedimentationsdammen där vattnet rinner långsammare så att tungmetaller och fosfor kan sjunka till botten. Översilningsytan, där vassen och kaveldunen fångar upp kvävet och på så sätt är en del av reningen. Och våtmarken där bakterier och delvis växter också fångar upp överskottsnäring, som fosfor och kväve. Pratade om att näringsämnen som också renas i dammen inte är något miljögift i sig, problemet är att blir det för mycket kväve och fosfor så får vi övergödda sjöar och hav, med igenväxning, algblooming och syrebrist som följd. Men tack vare Kolardammarna så har alltså belastningen på Albysjön minskat avsevärt både vad gäller näringsämnen, tungmetaller och flytande föroreningar som olja. Vi pratade också om dagvatten och hur dess kvalitet beror på vilken typ av mark vattnet avvattnar.

I dammarna simmade gräsänder, kanadagäss och sothöns. Visade hur hannarna och honorna skiljer sig åt hos gräsänder, att hannarna har mer färg för att locka honor medan honorna är mer kamouflerade för att kunna ruva på äggen i skydd. En häger lyfte upp och flög ut över dammen också och satte sig på den lilla ön i dammen. Och så njöt vi av fågelsången, bland annat gulspårparven som räknar till sju när den sjunger; ett-två-tre-fyr-fem-sex-sjuuuu.

Det var gott om gamla spår av bäver och bäverhyddan syntes tydligt på den lilla ön i dammen. Så vi pratade om bävern och varför den faller träd, att det är Europas största gnagare och att det är störst chans att se bäver i skymningen.

Det var flera stora myrstackar längs vägen. Berättade om myrsamhällets olika roller och att de har bladlöss som husdjur.

Vid utloppet stannade vi till vid det lilla vattenfallet där vattnet syrsätts och sammanfattade reningsprocessen och hur mycket tungmetaller och näringsämnen som renats under vattnets dygnslånga färd genom dammarna. Samtidigt som de innebär ett fint inslag i landskapet, en ökad biologisk mångfald och vattenmagasinering, dvs minskad risk för översvämningar.

Och så beundrade vi de vackra grovstammiga asparna, som är så värdefulla för den biologiska mångfalden - en asp kan hysa över 600 olika arter, bland annat tack vare sin rika mjuka bark.

På asparna växte det asptickor som genom att röta aspveden underlättar för spillkråkan att bygga bo. Sen kan kattugglan ta över boet, berättade om den kattuggla som bor i en asp längre ner i hagen. Vi tittade också på de mossor och lavar som klär asprötterna. Som husmossa och filtlav som verkligen ligger som en grå filt på den gröna mossan.

Andra träd vi tog upp var sälg, en, tall, hägg, hassel och berberis. Pratade om tallens höga halter av c-vitamin i såväl barren som innerbarken. Och att barkbröd var ett sätt att hålla skörbjuggen stången förr.

Lät deltagarna dofta på häggens blad som doftar bittermandel. Det är giftigt i stora mängder och är häggens försvar mot bete.

Hasselbuskarna växer som stora härliga strutformade buskar och förde oss in på att nötterna inte ingår i allemansrätten utan man måste fråga markägaren om lov först. Berberisbuskarna blommade med gula klasar. Sen blir det röda bär som är syrliga och goda och vanliga i bland annat det persiska köket.

Vi tog paus i det lilla lusthuset på backen väster om dammarna och blickade ut över vattnet.

Det blev en fin och härlig eftermiddag. Deltagarna uttryckte flera gånger hur rogivande det var att få vara ute och uppleva naturen, att naturen har en avslappnande effekt. Och att de är så glada att de får möjlighet att få de här guidningarna.